

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
до виконання комплексної курсової роботи
у галузі знань 26 «Цивільна безпека»
спеціальність - 263 «Цивільна безпека»
освітньо-професійна програма «Цивільний захист»
за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти**

Харків 2024

Друкується за рішенням вченої ради
факультету цивільного захисту
НУЦЗ України
Протокол від «__» _____ 2024 №__

Укладачі: О.М. Данілін, В.О.Собина, О.В.Савченко, Д.В. Тарадуда, І.М. Неклонський, С.В. Гарбуз

Рецензенти:

начальник відділу техногенної безпеки Управління запобігання надзвичайним ситуаціям ГУ ДСНС у Харківській області, підполковник служби цивільного захисту Губарь Олександр Григорович.

заступник начальника ГУ ДСНС у Харківській області з реагування на надзвичайні ситуації, полковник служби цивільного захисту, кандидат технічних наук, Чаплигін Олексій Сергійович

Методичні рекомендації до виконання комплексної курсової роботи у галузі знань 26 «Цивільна безпека» спеціальність - 263 «Цивільна безпека» освітньо-професійна програма – «Цивільний захист» за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти, для здобувачів вищої освіти Національного університету цивільного захисту України, які виконують комплексну курсову роботу та захищають її на випускаючих кафедрах факультету цивільного захисту. – Х.: НУЦЗУ, 2024. – 22 с.

Вступ

У професійній підготовці освітнього ступеня «бакалавр» значну роль відіграє комплексна курсова робота. Написання комплексної курсової роботи – це один з завершальних етапів підготовки фахівців за спеціальністю - 263 «Цивільна безпека» освітньо-професійна програма – «Цивільний захист».

Комплексна курсова робота призначена для об'єктивного контролю ступеня сформованості умінь вирішувати типові завдання діяльності, які, в основному, віднесені в освітньо-професійній програмі до професійних компетенцій. Вона передбачає проведення аналізу та теоретичної розробки (моделювання та дослідження процесів і об'єктів) актуальних питань, проблем у відповідній галузі знань.

У процесі виконання комплексної курсової роботи здобувачі вищої освіти (далі - виконавці) показують свою освіченість за фахом, здатність самостійно вирішувати фахові завдання, уміння працювати з технічною літературою, нормативною документацією, комп'ютерною технікою і програмним забезпеченням, здібність аналізувати отримані результати, робити правильні висновки й узагальнення, уміння використовувати сучасні методи наукових досліджень.

Підготовка й захист комплексних курсових робіт сприяють виявленню у виконавців навичок науково-дослідної діяльності, глибокому й всебічному оволодінню знаннями з обраної спеціальності.

Оформлення комплексна курсова робота виконується відповідно до стандарту вищої освіти за спеціальністю «Цивільний захист», а також даних методичних рекомендацій.

Методичні рекомендації визначають принципи і вимоги до написання комплексної курсової роботи обов'язкові для кожного виконавця. Вони включають єдині вимоги до змісту, структури й обсягу комплексної курсової роботи, визначають порядок вибору і затвердження теми роботи, організацію її виконання і захисту, критерії оцінки.

Враховуючи, що до комплексної курсової роботи висуваються певні вимоги, методичні рекомендації призначено для виконавців, керівників комплексних курсових робіт, консультантів, рецензентів та членів комісій для практичного використання в їх діяльності.

1. Загальні положення

1.1. Методичні рекомендації, в яких висвітлюються основні питання виконання комплексної курсової роботи, розроблено на підставі положень Закону України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. № 1556-VII; наказу НУЦЗ України «Положення про організацію освітнього процесу в Національному університеті цивільного захисту України» від 17.06.2021р. №114; наказу НУЦЗ України «Про затвердження форм документів з навчальної роботи» від 09.06.2021р. №107; наказу НУЦЗУ «Про затвердження Положення про систему

забезпечення Національним університетом цивільного захисту України якості освітньої діяльності та якості вищої освіти (системи внутрішнього забезпечення якості)» від 27.07.2020 р. № 91.

1.2. Атестація випускників Національного університету цивільного захисту України за освітнім ступенем «бакалавр» проводиться з метою встановлення рівня їх підготовки відповідно до вимог освітньо-професійної програми – «Цивільний захист» за спеціальністю - 263 «Цивільна безпека» у галузі знань 26 «Цивільна безпека».

Одна зі складових атестації є виконання комплексної курсової роботи. За результатами виконання і захисту комплексної курсової роботи виконавець повинен з урахуванням досвіду діяльності Державної служби України з надзвичайних ситуацій в умовах воєнного стану:

- показати уміння використовувати отримані теоретичні знання під час організації та здійснення заходів державного нагляду (контролю) у сфері пожежної та техногенної безпеки, цивільного захисту; оцінки небезпеки потенційно небезпечних процесів та апаратів; забезпечення техногенної та пожежної безпеки на виробництві об'єкті дослідження; організації та проведення аварійно-рятувальних робіт під час ліквідації наслідків аварій або надзвичайних ситуацій (далі - НС) техногенного та природного характеру;

- розвинути навички самостійної роботи з нормативною, довідковою та спеціальною літературою, методами досліджень під час вирішення проблем, що розглядаються у кваліфікаційній роботі.

Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач вищої освіти:

Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

Здатність оперувати термінами та визначеннями понять у сфері цивільного захисту, основними положеннями, вимог та правил стосовно проведення моніторингу, організування та впровадження заходів щодо запобігання, ліквідування надзвичайних ситуацій.

Здатність до застосовування тенденцій розвитку техніки і технології захисту людини, матеріальних цінностей і довкілля від небезпек техногенного і природного характеру та обґрунтованого вибору засобів та систем захисту людини і довкілля від небезпек.

Здатність оперувати фізичними та хімічними термінами, розуміти сутність математичних, фізичних та хімічних понять та законів, які необхідні для здійснення професійної діяльності.

Здатність до оцінювання ризиків виникнення та впливу надзвичайних ситуацій на об'єктах суб'єкта господарювання та ризиків у сфері безпеки праці.

Здатність обґрунтовано обирати та застосовувати методи визначення та контролю фактичних рівнів негативного впливу уражальних чинників джерел надзвичайних ситуацій на людину і довкілля.

Здатність до аналізу й оцінювання потенційної небезпеки об'єктів, технологічних процесів та виробничого устаткування для людини й навколишнього середовища.

Здатність до розуміння механізму процесів горіння і вибуху, обставин, дій та процесів, що спричиняють виникнення надзвичайної ситуації.

Здатність обґрунтовувати та розробляти заходи, спрямовані на запобігання виникненню надзвичайних ситуацій, захист населення і територій від надзвичайних ситуацій, забезпечення безпечної праці та запобігання виникненню нещасних випадків і професійних захворювань .

Здатність прогнозувати і оцінювати обстановку в зоні надзвичайної ситуації (аварії) та тактичні можливості підрозділів, що залучаються до ліквідування надзвичайної ситуації (аварії).

Здатність до проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт, робіт з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій у разі їх виникнення.

Здатність аналізувати загрози та оцінювати відповідність інженерно-технічних рішень цивільного захисту щодо стійкості будівель та споруд в умовах надзвичайних ситуацій.

Здатність аналізувати загрози та розробляти інженерно-технічні заходи цивільного захисту для об'єктів підвищеної небезпеки.

2. Організація до підготовки і оформлення комплексної курсової роботи

2.1. Випускаючі кафедри факультету:

2.1.1. Визначають науково-педагогічних працівників кафедр за виконавцями комплексних курсових робіт (з урахуванням персонального розподілу). Керівниками комплексних курсових робіт, як правило, призначаються науково-педагогічні працівники факультету цивільного захисту НУЦЗ України.

2.1.2. Розглядають та ухвалюють на засіданні кафедри тематику комплексних курсових робіт. Протягом тижня, з дати затвердження тем комплексних курсових робіт, керівники робіт видають завдання до виконання комплексної курсової роботи за формою (додаток 2).

Тема комплексної курсової роботи повинна бути актуальною, відповідати сучасним вимогам та реальним задачам, які вирішують органи та підрозділи державної служби України з надзвичайних ситуацій (далі – ДСНС).

2.1.3. Організують роботу виконавців комплексних курсових робіт, допомагають у підборі літератури та допоміжних матеріалів, отриманні необхідних консультацій.

2.1.4. Розглядають та вирішують питання допуску виконавців до захисту робіт.

2.2. Виконавець комплексної курсової роботи повинен:

- проявляти самостійність в написанні комплексної курсової роботи роботи.;

- здійснювати збір матеріалу за індивідуальним завданням, яке розробляється керівником комплексної курсової роботи разом з виконавцем та затверджується начальником кафедри. Зміст завдання залежить від теми

комплексної курсової роботи. Збір матеріалу проводити на основі вивчення техногенної та пожежної небезпеки об'єкту;

- під час роботи зі збору матеріалу спиратися на підтримку органів і підрозділів ДСНС.

- підбирати матеріали для написання комплексної курсової роботи.

Метою підбору матеріалу є:

- отримання проектної, статистичної, технічної та іншої документації (інформації) для розкриття теми комплексної курсової роботи;

- вивчення, узагальнення та аналіз матеріалів, необхідних для успішного розкриття теми комплексної курсової роботи;

- вивчення передового досвіду роботи працівників підрозділів ДСНС, ознайомлення із сучасними методиками, обладнанням тощо, підрозділів ДСНС з питань, що розкриваються в комплексній курсовій роботі.

На виконавця покладається відповідальність за якість виконання роботи.

2.3. Керівник, як правило, консультує виконавця з питань, які не отримали достатнього відображення в літературі. За необхідності керівник може направляти виконавця на консультації з іншими науково-педагогічними працівниками або провідними фахівцями практичних підрозділів ДСНС та інших установ. Прізвища, ініціали та посада консультантів вказуються у завданні на виконання комплексної курсової роботи.

2.4. Кожна комплексна курсова робота повинна мати рецензію. Рецензентами, як правило, можуть бути практичні працівники підрозділів ДСНС, які здійснюють аварійно-рятувальне обслуговування об'єкта дослідження або нагляд (контроль) у сфері техногенної та пожежної безпеки об'єкта, а також - особи з числа науково-педагогічних працівників університету чи іншого закладу освіти у сфері ЦЗ.

Рецензія складається у довільній формі з розкриттям таких основних питань:

- відповідність змісту комплексної курсової роботи поставленому завданню;

- актуальність тематики, позитивні сторони та недоліки комплексної курсової роботи;

- повнота та обґрунтованість рішень, що пропонуються;

- грамотність викладення висвітлених питань, стиль викладання, якість графічних матеріалів;

- можливість та місце практичного використання комплексної курсової роботи;

- висновок, в якому надається оцінка (позитивна або негативна), на яку заслуговує комплексна курсова робота, та пропозиції щодо присвоєння виконавцю освітнього ступеня «бакалавр» за спеціальністю - 263 «Цивільна безпека» освітньо-професійна програма – «Цивільний захист».

Рецензія має бути підписана рецензентом та завірена мокрою печаткою

установи, у якій він проходить службу (працює). Обов'язково вказуються спеціальне звання, науковий ступінь, вчене звання та посада рецензента.

2.5. За 15 днів до захисту, комплексна курсова робота подається секретарю комісії, яка має містити розрахунково-пояснювальну записку (в електронному варіанті, для перевірки на оригінальність та плагіат). Комплексна курсова робота не допускається до захисту якщо унікальність роботи складає менше 51 відсотка.

Виконана комплексна курсова робота з підписами консультантів подається керівникові не пізніше, ніж за 10 днів до захисту. Керівник перевіряє її відповідність завданню, якість виконання, графічну частину, дозволяє остаточне оформлення роботи та доповідає начальнику кафедри про результати.

За 3 дні до захисту комплексна курсова робота подається секретарю комісії, яка має містити розрахунково-пояснювальну записку (в електронному варіанті, анотацію (додаток 3), подання голові комісії щодо захисту комплексної курсової роботи, в котрому зазначаються: дані щодо навчальних досягнень виконавця за період навчання у вищому навчальному закладі, висновок керівника комплексної курсової роботи та висновок кафедри про комплексну курсову роботу (додаток 4), а також відповідну рецензію на комплексну курсову роботу.

3. Загальна структура комплексної курсової роботи

3.1. Комплексна курсова робота складається з двох частин:

1. Розрахунково-пояснювальна записка – виконується за допомогою комп'ютера (35-60 сторінок основного тексту формату А4 (210x297 мм) без урахування пояснювальних таблиць, рисунків, графіків тощо). Вимоги до оформлення: шрифт 14 Times New Roman Cyr з полуторним інтервалом; розміри шрифту для формул - звичайний 14 пт, великий індекс 12 пт, малий індекс 10 пт, великий символ 18 пт, малий символ 12 пт. Всі позначки фізичних величин або символів повинні відповідати Міжнародній системі одиниць СІ. Їх слід проставляти після результатів усіх виконаних розрахунків. При посиланні на нормативну або довідкову літературу потрібно вказати у квадратних дужках порядковий номер зі списку використаної літератури, який міститься в кінці розрахунково-пояснювальної записки. Формули, які використовуються в тексті розрахунково-пояснювальної записки, нумеруються з правого краю рядка подвійною цифрою у круглих дужках, що означає № розділу та через крапку – порядковий номер формули у розділі. Наприклад, (3.2). Графіки, схеми, рисунки, таблиці повинні мати помітку (Рис. 5.4.; Табл. 4.3 відповідно). Всі інші аркуші, включаючи додатки, нумеруються в правому нижньому куті. Додатки до розрахунково-пояснювальної записки, якщо вони мають уніфіковану форму, виконуються відповідно вимог керівних документів.

2. Графічна частина - є невід'ємною складовою комплексної курсової роботи. Структура і зміст матеріалів, що включаються до графічної частини,

узгоджуються з керівником, виходячи з теми комплексної курсової роботи, задуму і структури доповіді здобувача вищої освіти при його захисті. Вона може бути виконана у вигляді мультимедійного супроводження (5-7 слайдів, на які виносяться відомості, креслення, схеми, специфікації, графіки тощо, які повинні ілюструвати і підтверджувати представлений у роботі матеріал). Таким чином, здобувач вищої освіти:

1) в додатках до комплексної курсової роботи обов'язково додаються надруковані слайди (у форматі А4);

2) готує роздавальний матеріал (у форматі А4) для кожного із членів відповідної комісії.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки

4.1. Розрахунково-пояснювальна записка повинна відображати оцінку відповідності об'єкта діючим вимогам нормативних документів у галузі пожежної та техногенної безпеки, цивільного захисту; обґрунтування заходів з попередження виникнення НС техногенного та природного характеру; організацію ліквідації наслідків НС тощо.

Під час опрацювання положень комплексної курсової роботи виконавець повинен враховувати досвід діяльності органів та підрозділів ДСНС в умовах воєнного стану, у зоні ведення бойових дій тощо, а також особливості функціонування суб'єктів господарювання в Україні в цей період.

4.2. Загальна структура:

- Титульний аркуш (Додаток 1) - форму призначено титульною сторінкою комплексної курсової роботи. Формат бланка А4 (210×297 мм), 1 сторінка;

- Завдання (Додаток 2) - форму призначено для видачі завдання здобувачу вищої освіти на виконання комплексної курсової роботи і контролю за ходом роботи з боку керівника комплексної курсової роботи та начальника кафедри. Розробляється виконавцем комплексної курсової роботи, підписується керівником комплексної курсової роботи та затверджується начальником кафедри. Формат бланка А4 (210×297 мм), 2 окремі сторінки.

Рекомендований зміст комплексної курсової роботи:

Вступ.

1. Оперативно-тактична характеристика об'єкта.
2. Оцінка техногенної та пожежної небезпеки об'єкта.
3. Організаційні заходи для здійснення державного нагляду (контролю) у сфері цивільного захисту техногенної та пожежної безпеки на об'єкті.
4. Розробка та обґрунтування заходів з попередження виникнення НС.
5. Розрахунок потрібної кількості сил та засобів для ліквідації наслідків можливої НС техногенного характеру. Охорона праці працівників ДСНС під час ліквідації наслідків НС.

Висновок.

Список використаної літератури.

Додатки.

Рекомендований зміст може бути змінений за умови, якщо відповідна інформація міститься у додатках, які мають уніфіковану форму, з урахуванням специфіки випускаючої кафедри.

4.3. До розрахунково-пояснювальної записки можуть додаватись матеріали (копії), які мають безпосереднє відношення до об'єкта, який розглядається в комплексній курсовій роботі (зміст додатків до комплексної курсової роботи залежить від проблематики питань, що досліджуються, з урахуванням специфіки випускаючої кафедри):

4.3.1. Акт складений за результатами проведення планового (позапланового) заходу державного нагляду (контролю) щодо дотримання суб'єктом господарювання вимог законодавства у сфері техногенної та пожежної безпеки;

4.3.2. Припис про усунення порушень вимог законодавства у сфері техногенної та пожежної безпеки;

4.3.3. Адміністративний позов щодо застосування заходів реагування при виявленні порушення вимог законодавства у сфері цивільного захисту, техногенної та пожежної безпеки;

4.3.4. План-конспект (конспект лекції) проведення заняття з особовим складом органу або підрозділу цивільного захисту;

4.3.5. Методична розробка проведення практичного заняття з особовим складом органу або підрозділу цивільного захисту;

4.3.6. Результати ідентифікації об'єкта підвищеної небезпеки;

4.3.7. Декларація відповідності матеріально-технічної бази суб'єкта господарювання вимогам законодавства з пожежної безпеки;

4.3.8. Акти приймання в експлуатацію автоматичних систем протипожежного захисту, автоматизованих систем раннього виявлення загрози НС та оповіщення населення у разі їх виникнення.

4.3.9. Матеріали адміністративних справ за статтями Кодексу України про адміністративні правопорушення.

4.4. Розділи розрахунково-пояснювальної записки повинні містити наступні відомості:

4.4.1. Зміст.

Зміст подають на початку роботи після титульного аркуша та завдання на роботу. Він містить найменування та номери початкових сторінок усіх розділів та підрозділів, зокрема вступу, висновків до розділів, загальних висновків, додатків, списку використаної літератури.

4.4.2. Вступ.

Окреслює основні задачі, що вирішуються даною роботою, і містить:

- актуальність теми;
- статистичний огляд НС та пожеж на подібних об'єктах у світі, в Україні, у регіоні;
- мету і задачі комплексної курсової роботи;

- очікувані результати.

4.4.3. Оперативно-тактична характеристика об'єкта.

Містить основні довідкові дані про об'єкт.

4.4.4. Оцінка техногенної та пожежної небезпеки об'єкта.

Складається з ідентифікації об'єктів підвищеної небезпеки згідно Постанови Кабінету Міністрів України від 13 вересня 2022 року №1030 «Порядок ідентифікації об'єктів підвищеної небезпеки та їх обліку», яка полягає у виявленні на об'єктах господарської діяльності джерел та чинників небезпеки, які здатні за негативних обставин (аварія, стихійне лихо тощо) ініціювати виникнення НС, а також в оцінці максимального рівня можливих НС. Надаються результати визначення категорії приміщень за вибухопожежною та пожежною небезпекою, відповідно до вимог ДСТУ Б В.1.1-36:2016 «Визначення категорій приміщень, будинків та зовнішніх установок за вибухопожежною та пожежною небезпекою». Надається стислий аналіз наслідків можливих НС на підставі перевірки відповідності об'єкта протипожежним вимогам будівельних норм з точки зору наявності горючих (або небезпечних) матеріалів, джерел запалювання (або ініціювання інших НС), шляхів розповсюдження пожежі (вибухових хвиль, забруднення ОР, РР та ін.). Приводяться результати перевірки відповідності розташування об'єкта, вогнестійкості та об'ємно-планувальних рішень будівель та споруд протипожежним вимогам будівельних норм. Проводиться оцінка наявності протипожежного водопостачання, протидимного та противибухового захисту, систем автоматики.

При наявності на об'єкті захисних споруд цивільного захисту наводиться їх характеристика та вимоги до них, відповідно до Кодексу цивільного захисту України, ПКМУ від 10.03.2017 №138 «Деякі питання використання фонду захисних споруд цивільного захисту», наказу МВС України від 09.07.2018 року №579 «Вимоги щодо утримання та експлуатації захисних споруд цивільного захисту».

Оцінка техногенної та пожежної небезпеки складається із опису технологічної схеми виробництва згідно з технологічним регламентом, вивчення фізико-хімічних та пожежонебезпечних властивостей речовин і матеріалів, що обертаються на об'єкті, оцінки можливостей утворення горючого (або небезпечного) середовища та виникнення в ньому джерел запалювання (або ініціювання інших НС), умов та шляхів поширення пожежі (вибухових хвиль, забруднення ОР, РР та ін.), причин, що ускладнюють евакуацію людей та матеріальних цінностей, пожежогасіння (або ліквідацію забруднення) на об'єкті. Крім того визначається категорія приміщень, будівель та зовнішніх установок за вибухопожежною та пожежною небезпекою, встановлюються класи зон за ПУЕ тощо.

4.4.5. Організаційні заходи для здійснення державного нагляду (контролю) у сфері цивільного захисту техногенної та пожежної безпеки на об'єкті.

Приводиться аналіз нормативно-правової бази, облік та порядок планових та позапланових перевірок об'єкту та їх періодичність. Розглядається методика проведення перевірки об'єкту та вимоги до складання акту планової перевірки

стану додержання і виконання вимог законодавства у сферах пожежної, техногенної безпеки, цивільного захисту. Проводиться аналіз роботи органів державного нагляду у сфері пожежної та техногенної безпеки на об'єкті за останні 3 роки.

4.4.6. Розробка та обґрунтування заходів з попередження виникнення НС.

Здійснюється відповідно до Кодексу цивільного захисту України, наказу МВС України від 17.01.2019р. №22 «Про затвердження уніфікованої форми акта, складеного за результатами проведення планового (позапланового) заходу державного нагляду (контролю) щодо дотримання суб'єктом господарювання вимог законодавства у сфері техногенної та пожежної безпеки, та інших форм розпорядчих документів» (zareєстрований в Міністерстві юстиції 21.01.2019р. за №73/33044), наказу МВС України від 05.11.2018р. №879 «Про затвердження правил техногенної безпеки» (zareєстрований в Міністерстві юстиції України 27.11.2018р. за №1346/32798), наказу МВС України від 30.12.2014р. №1417 «Про затвердження Правил пожежної безпеки в Україні» (zareєстрований в Міністерстві юстиції України 05.03.2015р. за №252/26697), та інших нормативно-правових актів.

4.4.7. Розрахунок потрібної кількості сил та засобів для ліквідації наслідків можливої НС техногенного характеру. Охорона праці працівників ДСНС під час ліквідації наслідків НС.

Проводиться в залежності від обраного об'єкту на підставі методик, що викладені у наказах МНС від 05.10.2007 р. № 685 «Методичні рекомендації «Організація управління в надзвичайних ситуаціях»», від 13.10.2008 р. № 733 «Про затвердження Рекомендацій щодо захисту особового складу підрозділів Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту МНС України під час гасіння пожеж та ліквідації наслідків аварій за наявності небезпечних хімічних речовин (аміак, хлор, азотна, сірчана, соляна та фосфорна кислоти)», від 16.02.2004 р. №75 «Про затвердження Інструкції щодо гасіння пожеж у резервуарах із нафтою та нафтопродуктами» (НАПБ 05.035-04), у Довіднику КГП для визначення необхідної кількості сил і засобів для ліквідації наслідків НС за найбільш несприятливих умов її виникнення та розвитку. Визначається вирішальний напрямок дій та завдання особовому складу підрозділів ЦЗ з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації, питання взаємодії з персоналом об'єкта та іншими службами району або міста, діяльність у складі штабу з ліквідації наслідків НС.

Також наводиться порядок організації виконання органами та підрозділами цивільного захисту завдань і заходів щодо реагування на повідомлення про виявлення вибухонебезпечних предметів відповідно до окремого доручення ДСНС України від 14.12.2021 р. №В-485 «Про затвердження Порядку оперативного реагування органів та підрозділів цивільного захисту на повідомлення про виявлення вибухонебезпечних предметів».

Основні вимоги безпеки праці під час ліквідації наслідків НС розглядаються відповідно до наказу МНС України від 07.05.2007р. №312 «Про

затвердження Правил безпеки праці в органах і підрозділах МНС України».

Висновок.

Містить практичні результати, отримані у комплексній курсовій роботі відповідно до її мети та завдань.

4.4.9. Список використаної літератури.

Наводиться список літератури, що використовувалась під час виконання комплексної курсової роботи. Бібліографічний опис складається відповідно до ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання». У тексті посилання на літературу позначаються порядковою цифрою у квадратних дужках, наприклад, [1].

Список використаної літератури повинен включати в себе літературу, на яку є посилання у тексті розрахунково-пояснювальної записки та повинен складатись у порядку появи посилань у тексті комплексної курсової роботи.

5. Додатки

5.1. Додатками до розрахунково-пояснювальної записки можуть бути: складені документи за результатами проведеної планової (позапланової) перевірки об'єкта; документи, які були використані в комплексній курсовій роботі як результат розрахунків; документи, які мають безпосереднє відношення до об'єкта, котрий розглядається в кваліфікаційній роботі або до діяльності підрозділів ЦЗ. Перелік додатків, які мають уніфіковану форму, має враховувати специфіку діяльності випускаючої кафедри. Таких формалізованих додатків до розрахунково-пояснювальної записки повинно бути не менше двох (на вибір виконавця).

5.2. Приклади додатків до розрахунково-пояснювальної записки:

5.2.1. Акт складений за результатами проведення планового (позапланового) заходу державного нагляду (контролю) щодо дотримання суб'єктом господарювання вимог законодавства у сфері техногенної та пожежної безпеки (с додатками).

Акт складається відповідно до вимог розділу 1 пункту 1 Наказу МВС України від 17.01.2019р. за № 22 «Про затвердження уніфікованої форми акта, складеного за результатами проведення планового (позапланового) заходу державного нагляду (контролю) щодо дотримання суб'єктом господарювання вимог законодавства у сфері техногенної та пожежної безпеки, та інших форм розпорядчих документів» (zareestrovaniy v Ministerstvi yustitsii 21.01.2019 za № 73/33044).

5.2.2. Припис про усунення порушень вимог законодавства у сфері техногенної та пожежної безпеки.

Припис складається відповідно до вимог розділу 1 пункту 5 Наказу МВС України від 17.01.2019р. за № 22 «Про затвердження уніфікованої форми акта, складеного за результатами проведення планового (позапланового) заходу державного нагляду (контролю) щодо дотримання суб'єктом господарювання

вимог законодавства у сфері техногенної та пожежної безпеки, та інших форм розпорядчих документів» (zareєстрований в Міністерстві юстиції 21.01.2019р. за №73/33044).

5.2.3. Протокол про адміністративне правопорушення.

Протокол складається відповідно до глави 19 Кодексу України про адміністративні правопорушення та наказу МВС України від 27.07.2016р. за №725 «Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення та визнання такими, що втратили чинність, деяких наказів МНС України» (zareєстрований в Міністерстві юстиції 22.08.2016р. за №1162/29292).

5.2.4. Постанова про накладення адміністративного стягнення.

Постанова виноситься на підставі глави 23 Кодексу України про адміністративні правопорушення та наказу МВС України від 27.07.2016р. за №725 «Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення та визнання такими, що втратили чинність, деяких наказів МНС України» (zareєстрований в Міністерстві юстиції 22.08.2016р. за №1162/29292).

5.2.5. План-конспект (конспект лекції) проведення заняття з особовим складом органу або підрозділу цивільного захисту.

5.2.6. Методична розробка проведення практичного заняття з особовим складом органу або підрозділу цивільного захисту.

Складається відповідно додатку 1 до наказу ДСНС від 12.12.2022 № 727 «Про організацію тактичної підготовки».

5.2.7. Адміністративний позов щодо застосування заходів реагування при виявленні порушення вимог законодавства у сфері цивільного захисту, техногенної та пожежної безпеки.

5.2.8. Результати ідентифікації об'єкта підвищеної небезпеки.

5.2.9. Паспорт потенційно небезпечного об'єкта.

5.2.10. Декларація відповідності матеріально-технічної бази суб'єкта господарювання вимогам законодавства з пожежної безпеки.

5.2.11. Акти приймання в експлуатацію автоматичних систем протипожежного захисту, автоматизованих систем раннього виявлення загрози НС та оповіщення населення у разі їх виникнення.

5.2.12. Матеріали адміністративних справ за статтями Кодексу України про адміністративні правопорушення.

6. Вимоги до змісту графічної частини

6.1. Графічна частина роботи повинна відображати суть основних питань, які розглядалися під час виконання комплексної курсової роботи, та бути допоміжним матеріалом при доповіді виконавця під час захисту.

6.2. На слайди мультимедійного супроводження (листи графічної частини), без врахування обраної теми (перший слайд), як правило, виносяться:

- ситуаційний план об'єкта (розташування об'єкта з прив'язкою до поруч розташованих об'єктів), актуальність обраної теми, аналіз надзвичайних ситуацій в державі за минулий рік, приводиться ряд НС, які виникали на аналогічних об'єктах в державі та світі;

- генеральний план об'єкта з експлікацією будівель та споруд, розташуванням вододжерел, місцями в'їзду (виїзду) автотранспорту на територію об'єкта, наявність захисної споруди на об'єкті, наявна потужність та кількість пожежно-рятувальної техніки в гарнізоні тощо;

- результати оцінки техногенної та пожежної небезпеки об'єкта (схема технологічного процесу, результати ідентифікації об'єкта підвищеної небезпеки, розрахунок визначення категорій приміщень (будинків) за вибухопожежною та пожежною небезпекою, наявність систем автоматики (автоматичної пожежної сигналізації, пожежогасіння, оповіщення людей про пожежу, систем раннього виявлення НС та оповіщення людей в разі виникнення), карта техногенної (пожежної) небезпеки об'єкта, результати визначення особливо небезпечних будівель та споруд на об'єкті тощо;

- карта (схема) поширення можливої аварії на об'єкті з розташуванням сил та засобів для ліквідації наслідків аварії або НС, інша інформація за специфікою роботи;

- безпека праці працівників ДСНС;

- висновки за результатами роботи.

7. Запобігання та виявлення академічного плагіату у комплексній курсовій роботі

Відповідно до положення «Про систему забезпечення НУЦЗ України якості Освітньої діяльності та якості вищої освіти (системи внутрішнього Забезпечення якості) в університеті функціонує система запобігання та виявлення академічного плагіату, складовою частиною якої є виявлення академічного плагіату у наукових статтях, монографіях, дисертаціях, підручниках, навчальних виданнях тощо.

Зазначена система спрямована на запобігання та виявлення таких різновидів плагіату як:

- копіювання та оприлюднення виконаної іншим автором роботи як власної;

- дослівне копіювання фрагментів тексту (від фрази до набору речень) чужої роботи у свою без належного оформлення цитування;

- внесення незначних правок у скопійований матеріал (перезформування речень, зміна порядку слів у них тощо без належного оформлення цитування);

- парафраза (переказ своїми словами чужих думок, ідей або тексту), сутність якої полягає у заміні слів (знаків), фразеологічних зворотів або пропозицій під час використання будь-якої авторської наукової праці (збереженої на електронних або паперових носіях, у тому числі розміщеної у мережі Інтернет).

Відповідно до Кодексу академічної доброчесності НУЦЗ України академічний плагіат, це оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства під іменем особи, яка не брала участі в їх створенні, визначений одним з порушень академічної доброчесності, що є неприйнятним для всіх учасників освітнього процесу університету.

Правила академічної доброчесності для усіх учасників Освітнього процесу НУЦЗ України у частині дотримання моральних норм і правил етичної поведінки та принципів академічної Доброчесності у навчально-науковій діяльності вимагають від кожного учасника освітнього процесу забезпечувати бездоганну чесність і прозорість на всіх стадіях проведення наукового дослідження, вважати неприпустимим прояви нечесної поведінки, рішуче викривати факти плагіату й інші форми порушень авторського права.

Для перевірки комплексних курсових робіт здобувачів вищої освіти на наявність в них академічного плагіату, реалізується система подвійного контролю:

1. З боку здобувача вищої освіти – автора роботи.
2. З боку керівника роботи, секретаря комісії.

Основними завданнями перевірки на академічний плагіат є:

- забезпечення належного фахового рівня комплексних курсових робіт;
- виконання комплексних курсових робіт із додержанням вимог академічної та наукової етики;
- стимулювання самостійності та індивідуальності здобувачів вищої освіти під час виконання досліджень;
- удосконалення навичок коректної роботи із джерелами інформації, дотримання прав інтелектуальної власності та формування у здобувачів вищої освіти сумлінного ставлення до інтелектуальних надбань;
- роз'яснення відповідальності автора завершеної роботи стосовно порушень загальноприйнятих правил цитування під час виконання комплексної курсової роботи.

Кожна робота перевіряється на наявність академічного плагіату керівником роботи на усіх етапах її підготовки (не перевіряються – «Список використаної літератури» та «Додатки»).

У процесі підготовки роботи первинне (поточне) виявлення академічного плагіату в ній може здійснюватися керівником роботи та здобувачем вищої освіти з використанням комп'ютерних програм, які знаходяться у вільному доступі. Основна перевірка робіт щодо виявлення академічного плагіату проводиться у два етапи:

- на передодні передзахисту роботи;
- на передодні захисту роботи.

Як інструмент для основної перевірки робіт у межах протидії академічному плагіату використовують Інтернет-сервіс, Unicheck.

Виконавець роботи підписується на титульному аркуші пояснювальної записки та особистим підписом зазначає, що він не використовує у своїй роботі запозичень з праць інших авторів без відповідних посилань.

Результатом перевірки роботи вважається відсоток її унікальності (оригінальності):

- не більше 40 % – унікальність незадовільна – робота до розгляду не приймається і не може бути рекомендована до передзахисту (захисту) в комісії, оскільки має суттєву кількість запозичень, що трактуються як плагіат;

- 41-50 – унікальність умовно задовільна – робота приймається до передзахисту після доопрацювання здобувачем – автором роботи, наявності і правильного оформлення цитувань та посилань на використані джерела, оскільки має значний об'єм запозичень;

- вище 50 % – унікальність роботи задовільна – робота приймається до передзахисту (захисту) в комісії.

Під час визначення рівня унікальності комплексних курсових робіт у частині авторських пропозицій (рекомендацій) з удосконалення окремих аспектів фахової сфери враховується сталість визначених методик, алгоритмів та послідовність запропонованих для виконання у роботі завдань, структура службового змісту документів (титульний лист, зміст, вступ, висновки, список використаних джерел, додатки), обсяги першоджерел нормативного змісту та однотипність документів, що становлять смислову базу робіт, що виконуються, стилістика мовлення, наявність сталих словосполучень у галузі науки та досліджуваній сфері.

Здобувачі вищої освіти усіх форм навчання несуть відповідальність за якість власної роботи під час її підготовки та перевірки на плагіат. Керівник роботи несе відповідальність за первинну перевірку роботи у встановлені строки, прийняття рішення щодо можливості її доопрацювання, а також стосовно її допуску до попереднього захисту.

Керівник, який на завершальному етапі виявив незадовільну унікальність виконаної здобувачем роботи, попереджає про це автора і виносить попереднє рішення про його недопущення до передзахисту та відправку матеріалів роботи на доопрацювання, а у разі незгоди автора – інформує рапортом (службовою запискою) начальника кафедри. Якщо унікальність роботи задовільна, керівник письмово рапортом (службовою запискою) виносить пропозицію начальнику кафедри про допуск роботи до передзахисту в якому вказує наявний відсоток унікальності роботи.

Питання виконання вимог академічної доброчесності здобувачами вищої освіти та дозвіл на допуск робіт до проведення процедури їх захисту з урахуванням виконання цих вимог зазначаються у протоколі засідання кафедри за результатами їх перевірки на академічний плагіат після проведення передзахисту. Роботи з незадовільною унікальністю до захисту не допускаються. Комплексні курсові роботи зберігаються у текстовому та електронному вигляді. Текстовий варіант робіт секретарем комісії здається до навчально-методичного відділу університету у день захисту. Електронні версії

робіт, захищених і з позитивною оцінкою, розміщуються після завершення роботи екзаменаційної комісії у захищеному *.pdf-форматі на web-ресурсах університету.

8. Захист комплексної курсової роботи

8.1. Комплексна курсова робота допускається до захисту на засіданні комісії тільки за підсумками попереднього розгляду роботи на кафедрі. Попередній розгляд комплексної курсової роботи проводиться на кафедрі, за якою закріплено автора роботи, за 7 днів до захисту, результати передзахисту та перевірки на антиплагіат оформлюються протоколом кафедри.

8.2. Захист комплексної курсової роботи проводиться на відкритому засіданні комісії за участю не менш трьох її членів.

8.3. До початку доповіді виконавця секретар комісії доводить до відома членів комісії прізвище, ім'я та по батькові виконавця комплексної курсової роботи, її назву, керівника роботи, зміст та висновки документів, які подані до комісії.

8.4. Для розкриття змісту комплексної курсової роботи виконавцю надається до 7 хвилин. Загальний час захисту роботи одним виконавцем не повинен перевищувати 20 хвилин.

8.5. Якість захисту комплексної курсової роботи визначається оцінками за 100-бальною шкалою (таблиця 7.1) всіма членами комісії та здаються секретарю комісії після завершення захисту виконавцем. Рішення про остаточну оцінку приймається на закритому засіданні комісії за результатами оцінювання під час захисту та відкритим голосуванням звичайною більшістю голосів. За однакової кількості голосів вирішальним є голос голови комісії.

8.6. Результати захисту комплексних курсових робіт оголошуються виконавцям в день захисту, який визначено наказом ректора, після закритого засідання комісії.

Табл. 7.1.

Критерії оцінки захисту комплексної курсової роботи

Сума балів за 100-бальною шкалою	Критерії оцінювання	Рівень компетентності
90-100	Здобувач вищої освіти виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить та опрацьовує необхідну інформацію, вміє використовувати набуті знання і вміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує відповіді, самостійно розкриває власні обдарування і нахили	Високий (творчий)
80-89	Здобувач вищої освіти вільно володіє вивченим обсягом матеріалу, застосовує його на практиці, вільно розв'язує вправи і задачі у стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких незначна	Достатній (конструктивно-варіативний)
65-79	Здобувач вищої освіти вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача; в цілому самостійно застосовувати її на практиці; контролювати власну діяльність; виправляти помилки, серед яких є суттєві, добирати аргументи для підтвердження думок	
55-64	Здобувач вищої освіти відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень; з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, серед яких є значна кількість суттєвих	Середній (репродуктивний)
50-54	Здобувач вищої освіти володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні	
35-49	Здобувач вищої освіти володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу	Низький (рецептивно-продуктивний)
1-34	Здобувач вищої освіти володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів	

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

_____ (назва факультету)

_____ (повна назва кафедри)

**Розрахунково-пояснювальна записка
до комплексної курсової роботи**

_____ (освітній ступень, шифр і назва спеціальності)

на тему _____

_____

_____

Виконав:

здобувач вищої освіти _____ курсу,
навчальної групи _____

Освітньо-професійна програма _____
(назва)

_____ (прізвище та ініціали)

Керівник _____

_____ (прізвище та ініціали)

Рецензент _____

_____ (прізвище та ініціали)

Харків – 202 _ року

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

Факультет _____

Кафедра _____
(повна назва кафедри)

Освітній рівень _____
(шифр і назва)

Спеціальність _____
(шифр і назва)

Освітньо-професійна програма _____
(назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Начальник кафедри _____

_____

(підпис) _____ (ініціали та прізвище)

“ _____ ” _____ 20__ року

**ЗАВДАННЯ
НА КОМПЛЕКСНУ КУРСОВУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ**

_____ (прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема комплексної курсової роботи: _____

_____

керівник комплексної курсової роботи:

_____ (прізвище, ім'я, по батькові)

_____ (науковий ступінь, вчене звання)

2. Строк подання здобувачем вищої освіти комплексної курсової роботи:
«__» _____ 20__ р.

3. Вихідні дані до комплексної курсової роботи: _____

_____

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): _____

_____

_____

5. Перелік графічного матеріалу (мультимедійного супроводження):

---

6. Консультанти розділів комплексної курсової роботи:

Розділ	Посада, прізвище та ініціали консультанта	Дата / Підпис	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання «_____» _____ 20__ р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів комплексної курсової роботи	Строк виконання	Примітка

Здобувач вищої освіти _____
(підпис) (ініціали та прізвище)

Керівник роботи _____
(підпис) (ініціали та прізвище)

Примітка: Формат бланка А4 (210 x 297 мм), 2 сторінки.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності
90 – 100
80-89
65-79
55-64
50-54
35-49
1-34

ПРИЙНЯТІ СКОРОЧЕННЯ

Назва факультету:

Факультет цивільного захисту – ФЦЗ

Номер факультет:

ФЦЗ – 1

Назви кафедр:

НПД - наглядово-профілактичної діяльності

ОТЗАРР - організації та технічного забезпечення аварійно-рятувальних робіт

Спеціальні звання:

підполковник служби цивільного захисту – підполковник служби ЦЗ

Наукові ступені та звання:

Доктор технічних наук, професор – д.т.н., професор

Кандидат технічних наук, доцент – к.т.н., доцент

Кандидат технічних наук, старший науковий співробітник – к.т.н., с.н.с.

Кандидат психологічних наук, доцент – к.психол.н., доцент

Кандидат педагогічних наук, доцент – к.пед.н., доцент

Кандидат наук з державного управління, доцент – к.держ.упр., доцент

ЛІТЕРАТУРА

1. Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2013 № 5403-VI.
2. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII.
3. Наказ НУЦЗ України «Положення про організацію освітнього процесу в Національному університеті цивільного захисту України» від 07.07.2023 №143.
4. Наказ НУЦЗ України «Про затвердження положення «Про систему забезпечення НУЦЗ України якості Освітньої діяльності та якості вищої освіти (системи внутрішнього Забезпечення якості)» від 27.07.2020 №91.
5. Кодекс академічної доброчесності НУЦЗ України.